

3-1962

XIII.

V E S T N I K

NOTICIERO

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borecev. • Izdaja ga konzorcij. • Predsednik Edi Škulj, upravnik Janez Kralj, urednik Pavle Rant, korektor in tehnični urednik Dušan Dimnik

Ovitek opremil France Pernišek ml.

—::—

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires, Argentina. • Naročnina: Južna Amerika 150.— pesov odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija in Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

—::—

Editor responsable: Eduardo Škulj, redactor Pablo Rant. • Imprenta: Talleres Gráficos Vilko S. R. L., Estados Unidos 425, T. E. 33-7213, Bs. As., Argentina

—::—

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 700.070.

—::—

„Vestnik“ es el Informativo de los Excombatientes anticomunistas eslovenos
„Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

—::—

VSEBINA: Pust in post — Spoznavajmo socialni nauk Cerkve — „Prav je, zakaj pa ne greste v partizane...“ — Građivo k Vetrinju — Gradivo k 27. marcu — Brali smo — Društvene novice — Osebne novice — Urednikov bunker

PUST IN POST

Nisem duhovnik. Tole ne bo pridiga. Zato se brez strahu loti branja. Hvala.

Prejel sem pismo enega izmed borcev. Literarni prispevek mi je poslal za objavo. (Ne bo zagledal belega dne.) V njem je glavni junak nekdo, ki si je iz obupa pognal kroglo v glavo. Bil bi naj iz naših vrst. A čim bolj brskam po spominu, mi ne pride na misel fant, ki naj bi probleme rešil tako, da bi si pognal kroglo v glavo. Pa tudi če bi en sam tak primer našli, bi vsi dejali: eden, samo eden je bil tako šibak, da je kaj takega naredil. Mi drugi, večina tega ne bi napravila. Se pravi, zavedamo se, da rešitev ni v krogli. Tak primer bi bil iz skupnosti iztrgan, skorajda posiljen primer, ki ga včasih literati poiščejo, da je zgodba bolj napeta. Nekako tak, kakor oni na obeh straneh stene. Vsi nekdanji borci taki niso bili.

Torej... Zaključek je: še imamo nekaj vere. Morda se nam zbudi za praznike, ko nas prevzame mogočnost tradicije, morda ob smrti najbližjih. A nekaj vere je. Če bi sedaj sami sebe varali, bi to našo vero ohranjevali tako, kakor bajazzo v cirkusu svojo obleko: čim več krp je na njej, tem bolj paradna je. Se pravi: končajmo s krpanjem, da ne bomo postali verski klovn, pobeljeni grobovi, farizeji ali pa, da po naše rečem, čisto navadni „klerikalci“: v takem pomenu besede, kakor ga razume svet, ne naša politična preteklost. Toliko v veri, toliko pri Cerkvi, da ne bomo stali ravno v zadnjih vrstah, ko se bodo odpirala vrata v večnost.

Pust in post: ena sama črka razlike! In kakšna razlika! Verjetno imamo samo Slovenci prednost te besedne igre. Igrajmo jo: pust do mere, post iz potrebe. Iz nuje napram nam samim, našim otrokom, našemu rodu, naši krvi! Pot do velikega petka je dolga, od petka do velike nedelje ni daleč — dva koledarska dneva. A teh ni brez osemtridesetih prej.

Pavle Rant

Spoznavajmo socialni nauk cerkve

Poročilo o devetem socialnem dnevu

Dne 12. novembra 1961 so slovenski socialni delavci v Argentini, ki se zbirajo okoli Družabne Pravde, imeli že deveti socialni dan, ki je odlično uspel. Geslo letošnjega socialnega dne je bilo: Spoznavajmo socialni nauk Cerkve!

Socialni dan se je začel s sveto mašo, ki jo je daroval direktor dušnih pastirjev č. g. Anton Orehar. V cerkvenem govoru je razvijal misli o pomenu socialnih dni in pokazal, kako je Cerkev vedno dajala pobude za pravično ureditev odnosov in pravično razdelitev materialnih dobrin med ljudmi.

Takoj po sveti maši se je v dvorani Slovenske hiše začelo zborovanje. Uvodne besede je spregovoril predsednik Stalnega odbora socialnih dni, g. Avgust Horvat. V svojem nagovoru se je zahvalil dosedanjemu predsedniku Stalnega odbora g. Janezu Majeršiču za petletno vodstvo tega odbora. Po kratki utemeljitvi, zakaj je potrebno, da tudi mi zamejski Slovenci spoznavamo socialni nauk Cerkve, je prešel k izvolitvi predsedstva zborovanja. Na predlog g. Erjavca so bili izvoljeni: za predsednika g. Aleksander Majhen, za člane predsedstva pa gđc. Mija Markež, g. Maks Osojnik in g. Stane Žužek.

Ko je predsedstvo zasedlo svoja mesta, je začel s svojim referatom g. France Pernišek, ki je podrobno orisal vsebino nove socialne enciklike „Mater et Magistra“. V izčrpnem referatu se je zlasti pomudil pri vprašanih zasebne pobude v gospodarstvu, socializaciji, delavski plači, pravičnem ustroju podjetja. Obširno je tudi obdelal vprašanje zasebne lastnine in o socialnih dolžnostih, ki potekajo iz zasebne lastnine. Orisal je papeževo skrb za razvoj poljedelstva in rešitev problemov, ki so s tem v zvezi. Dalje je obdelal tudi tisti del okrožnice, ki govori o tem, da morajo bogate dežele nesebično pomagati gospodarsko zaostalim deželam.

Kot drugi referent je nastopil univ. profesor dr. Ignacij Lenček, ki je imel predavanje z naslovom: Cerkev nas uči in mi jo moramo poslušati. V tem, skrbno sestavljenem, globokem predavanju je dokazal in utemeljil pravice, dolžnost in avtoriteto Cerkve, da tudi na gospodarskem in socialnem področju uči in avtoritativno razsoja, ne kaj je gospodarsko pravilno, pač pa, kaj je v gospodarstvu pravilno, pravno dobro, v skladu s pravičnostjo in ljubeznijo. Nato je predavatelj prikazal, kako je Cerkev vedno to nalogo vršila in jo še vrši. Ni samo zgradila splošno teorijo pravičnosti, ampak jo skuša aplicirati na vedno se menjajoče časovne in krajevne potrebe in razmere.

Tretji referat je imel g. Rudolf Smersu. Njegov kratek govor je imel naslov: Živimo po socialnem nauku Cerkve! Osnovna misel njegovega govora je bila: Vse poznanje socialnega nauka Cerkve nam nič ne koristi, ako ne bomo po tem nauku živeli. Za obnovo sveta niso potrebne dolge diskusije, potrebna je socialna akcija in dejansko izvajanje socialne pravičnosti in ljubezni.

Z zborovanja sta bili nato poslani pozdravni pismi predsedniku Narodnega odbora za Slovenijo dr. Mihi Kreku in buenosaireškemu nadškofu kardinalu Caggianu. Nato pa so bile prečitane in sprejete naslednje

RESOLUCIJE DEVETEGA SLOVENSKEGA SOCIALNEGA DNE

1. Reševanje socialnih in gospodarskih problemov zavzema v sodobnem življenju izredno važno mesto. Na tem področju se danes odločajo boji med različnimi svetovnimi nazori, ki so idejna podlaga konkretnih rešitev.

2. Načelna rešitev osnovnih socialnih problemov je samo ena, kot je resnica le ena. Pot do nje nam kaže Cerkev.

3. Cerkev ima pravico in dolžnost učiti vernike tudi na socialnem in gospodarskem področju, zato so verniki dolžni poslušati njen nauk, prevzeti ga in se ravnati po njem.

4. Katoliška Cerkev je za reševanje socialnih problemov že veliko storila. Nova socialna okrožnica papeža Janeza XXIII. „Mater et Magistra“ je ponoven dokaz za to.

5. Ne more biti sodobnega katoličana, ki ne bi poznal socialnega nauka Cerkve. Poznanje tega spada nujno k izobrazbi sodobnega katoličana.

6. Slovenci v izseljenstvu bomo zato v bodoče še bolj smotrno študirali socialni nauk Cerkve in skušali nadomestiti, v kolikor je bilo morda zamujenega v zadnjih letih.

7. Organizacijam in društvom se priporoča, da ustanovijo posebne stalne krožke za študij socialnega nauka Cerkve in sodobnih socialnih problemov. Kjer to ni mogoče, naj se organizira vrsta predavanj, ki bodo obravnavala ta vprašanja.

8. Posebno skrb posvečajmo socialni vzgoji mladine. Zato mladinskim organizacijam še posebej priporočamo, da se zanimajo za socialni nauk Cerkve, ga študirajo in širijo med članstvom in v okolju.

9. Vsem članom slovenske skupnosti priporočamo, da so naročeni vsaj na eno revijo ali časopis, ki redno obravnava socialno vprašanje v luči socialnega nauka Cerkve.

10. Slovenske časopise, revije in knjižne založbe prosimo, da sociološka dela vključijo v vrsto svojih izdanj.

11. V nobeni družinski knjižnici naj ne manjkajo socialne okrožnice papežev in knjige, ki obravnavajo katoliški socialni nauk.

„Prav je, zakaj pa ne greste v partizane.“

Bilo je 28. maja 1942. Lep sončen dan je bil. Zjutraj, nekako ob sedmi uri sem prignal domov živino s paše. Tedaj smo imeli še vse. Rdeča rekvizicija se ni še pričela. Komaj sem se spravil k zajtrku, že vidim nekaj vaščanov, da beže mimo hiše proti gozdu in eden izmed njih vpije: „Italijani gredo.“ Pognal sem se skozi vrata za njimi. Bežali smo vsevprek (gozd se je začel takoj za našim vrtom) in ta je bil naš cilj. Komaj smo izginili v njem, že so zaregljale italijanske strojnice. Krogle so klestile veje nad glavami. Bežali smo po grmovju, kot da lovimo življenje, mimo vasi Korita in Vrbovec v Ojstri vrh. Med potjo so se nam pridruževali še ljudje iz sosednih vasi, samo v gozd, v negotovost. Bo li še kdaj mogoče nazaj? Kaj bo z domačimi? Z domačijami? Kdo bi si upal misliti na to, kar je samo sililo v ospredje vsako sekundo...

Z Ojstrega vrha, skriti po grmovju smo gledali v dolino in čakali. Kar naenkrat eden zakriči: „Dobravo požgajo!“ Ogenj je butnil v nebo. Ogromni oblaki dima so se valili. Nekdo je še dahnil: „Vse je izgubljeno, povratka ni.“ Ni trajalo dolgo, da smo ugotovili, da gori v gornjem delu vasi in da ogenj ponehuje. V tem je bilo zopet nekaj upanja. Ves dan smo se skrivali v gozdu. Pozno popoldne pa so nas prišle žene in dekleta iskat v gozd z novico: štrbenkov France je ubit, Špeličev oče s prestreljenimi nogami na poti v bolnico. Tomažinovim so požgali vse in po nesreči je zgorelo še nekaj sosedom. Ostalo so pomagali Italijani braniti ženskam s polivanjem vode iz škafov.

Dne 27. maja so Italijani s postojanke v Trebnjem na Dolenjskem s topovi obstreljevali zgornji del občine Dobrnič, medtem so partizanski propagandisti govorili ljudem po vaseh, da bodo Italijani s topništvom vse razbili, potem pa pobrali ljudi in jih odvedli v internacijo. Kmetje so se zbalil posledic. Naložili so na vozove nekaj hrane, blazin itd. in bežali v spodnji del občine. Tako je bilo tudi pri nas nekaj družin pravih beguncev. Toda mesto v zgornji del občine, so Lahi prišli v spodnji, to je iz Žužemberka na Dobravo. Obkolili so vas in, ko so videli, da vse beži, začeli streljati kot norci. Naš oče je stal na pragu hiše, misleč, da sem padel jaz, in zakričal: „Florijana so ubili...“ Sestra je tekla preko vrta, za njo so se drli Lahi in streljali, toda mrtev je bil moj najstarejši brat France (oče treh otrok, četrti še ni bil rojen). Ko je sestra prišla do njega, je še obrnil oči, ni se več zavedel, dobil je deset krogel v glavo in prsi, poleg njega pa je ležala — kosa. Lahi so mu takoj pretaknili žepe, našli osebno izkaznico, misleč, da je sestra njegova žena, so njej izročili izkaznico s „Scusate, signora“, in dovolili pogreb.

Poleg mrtvega brata so ujeli še dvanajst moških in nekaj žensk. Moške so postavili ob zid naše hiše, nastavili nanje strojnico in čakali komande da jih postrelijo. Med njimi je bil tudi mož moje sestre (tedanji begunec) Miha Lah, gostilničar v Mali vasi. Ko je že vse kazalo, da jih bodo postrelili, je prišel mimo neki laški tenente (poročnik), ki je bil prej v Trebnjem in dostikrat v Lahovi gostilni. Ko je videl Laha med ujetniki, je posredoval, nakar so bili vsi izpuščeni. Največja tragika je bila v tem, da v vasi nihče ni znal italijansko, oni sami po niso imeli tolmača.

V istem času se je sredi vasi odigravala druga žaloigra. Z njive se je vračal Jože Kastelic, star blizu sedemdeset let, katerega je zalotilo sredi vasi v pogovoru z Jakom Bendetom. Bende je imel v naročju otroka, katerega mu je hotel laški oficir iztrgati, a ga Bende ni izpustil. Šel je v hišo, oficir za njim z revolverjem v roki. Ko mu je pokazal legitimacijo, je medtem zunaj počilo. Stražar je „za šalo“ ustrelil Kastelica v nogo. Ko je padel na tla in prosil vodo, ga je stražar ustrelil še v drugo nogo s pripombo: „Na vodo“... Vsekakor je moral razumeti, kaj je voda. Medtem je prišel iz hiše oficir, se nekaj drl nad vojakom in dal dovoljenje, da se ranjenca odpelje v novomeško bolnico, kjer je drugi dan, radi prevelike izgube krvi umrl.

Kaj je bil vzrok italijanskega prihoda na Dobravo? Na vsak način so hoteli dobiti v roke mladega 20-letnega Jožeta Tomažina. Čudovito je to, da so Lahi tega dne naredili preiskavo samo pri Tomažinu in da so našli njemu podtaknjenih, v kupu zloženih desk za skednjem, nekaj izvodov „Slovenskega poročevalca“ in rjavo, sploh neuporabno pištolo, za kar niti vedel ni. Vse skupaj je bilo podtaknjeno od partizanov in od njih sporočeno Lahom v Žužemberku, točno, kje morajo iskati. Partizani so že prej ustvarljivi psihozo po vaseh, da čim se Lah približajo kaki vasi, morajo vsi moški bežati. Tako je bilo po njihovi zamisli najlaže pridobiti nove borce — proletarce. Ker Jožeta niso dobili (poznejši Vaški stražar in domobranec, sedaj živeč v Kanadi) so iz hleva nagnali živino, domačijo pa požgali do tal, pri čemer je nekaj zgorelo še sosedom.

Ko sem prišel iz gozda domov pozno popoldne, je že brat ležal na mrtvaškem odru. Z neverjetno hitrostjo se je razvedelo po okolici in ljudje so trumoma hodili kropit. Naslednji dan je bilo na pogrebu toliko ljudi, kot bi bila nekaka manifestacija proti začnemu nasilju in terorju. Moj brat je bil prva žrtev fašistično-komunističnega terorja na področju med Krko in Temenico.

29. maja je bil pogreb. Kljub bojazni, da bodo prišli Lah, je bila udeležba neverjetna. Ko smo odhajali s pokopališča, je že priteknel otrok s sporočilom: „Italijani gredo...“ Začeli smo zopet bežati, toda ljudi se je že začel pollaščati odpor: „Kakšen smisel ima bežati? Če nas bodo postrelili, ni važno, če naredijo to danes ali jutri, v gozdove ne gremo, drugega izhoda ni.“

Italijani so res prišli do Dobrave in se prav tako nemoteno vrnili nazaj v Žužemberk, ker o „junakih“ partizanih ni bilo ne duha ne sluha. Šele dva dni pozneje je prišlo par partizanov, intelektualcev (v partizanih so bili tedaj samo oni), postavili so stražo prav na istem mestu, kjer ni dež še izpral prve nepotrebne slovenske krvi. Ko so prišli k nam, jih je oče vprašal: „Kje pa ste bili tedaj, ko so prišli Lah, da bi nas branili?“ Tovariš pa se je vzvišeno nasmejal: „JE ŽE PRAV TAKO, ZAKAJ PA NOČETE V PARTIZANE, PA VAS NE BODO POBIJALI“... Odkriti odgovor rdečega borca-intelektualca je porazno vplival na vaščane, tako porazno, da je bila vas Dobrava ena najbolj protikomunističnih.

Lahko je danes, po skoraj 20 letih revolucije, daleč od grozot v mirni tujini prebirati Sajetov „Belogardizem“, poln potvorb, polresnic in popolno zamolčanje okoliščin. Nas ne bo prepričal ne tovariš Saje ne kdo drugi, da so bile Vaške straže vojska slovenskih farovžev in politikov, pač pa bomo rajši verjeli in pritrldili namestniku komandanta rdeče šercerjeve brigade (njegovo ime ni znano, ker so se tedaj rdeči, posebno vodilni, skrivali pod ilegalnimi imeni). Dejstvo je, da se vsi niso strinjali z vodstvom, molčali pa so, ker jim je bilo življenje in položaj važnejši od trpke stvarnosti. Toda svojo notranjost so včasih le razodeli človeku iz nasprotnega tabora, kateri jim pa ni verjel, in če jim je, je molčal, ker molk tedaj ni bil samo zlato, ampak — življenje. Tako je omenjeni namestnik rekel preprosti kmečki ženici v pozni jeseni l. 1944: „Mati, vem, da ste proti nam in vem, kje so Vaši sinovi. Ne obsojam Vas radi tega. Domobranstvo smo ustvarili mi, ustvarilo ga je naše nasilje. Vse, kar ni tullo z nami, smo hoteli likvidirati, na tako reakcijo ni nihče računal. Zmagali bomo mi, toda bojim se naše zmage za Vaše.“ Ženica ni odgovorila ničesar, le pristavila je lonec za lipov čaj in bolni rdeči borec si je obrisal oči.

Rdeči zgodovinarji se radi ukvarjajo z ugotovitvami in statistiko. Vendar nikjer ne najdem statistike, kjer bi nam tovariš Saje podal točen seznam komunističnih in protikomunističnih sil po občinah, katere opisuje v svojem Belogardizmu. Kaj je temu vzrok? Prepričani smo, da bi se z golo statistiko ves njegov „zgodovinski“ Belogardizem popolnoma diskreditiral, pokazal ravno tisto, kar tovariš Saje hoče zakrivati, to je, da je bil preprosti narod protikomunističen in da je bila Osvobodilna fronta samo tvor meščanstva, inteligence in pol inteligence, torej ljudi, ki so šli v gozdove samo zato, da se bodo spravili na vrat naroda in po zmagi z njega pregnali (kakor so sami govorili) stare pijavke, ki jih niso pustile na vrh mirnim potom.

Naj se povrnem k statistiki, obsegajočl mojo rodno vas, ki je pred vojno štela vsega skupaj 25 hišnih števil. Imena pa naj govorijo, kdo je pobijal, kdo je kriv „zločina nad domovino“, sodi pa naj bralec sam in, če hoče še kakšen tovariš doma, ki se o točnosti mojega pisanja lahko prepriča sam na lcu mesta. Imena, katera navajam tukaj, vključujejo samo ljudi, ki so živeli v vasi od začetka revolucije leta 1942.

Koncem avgusta 1942 so Italijani v tedanji ofenzivi pobrali in odpeljali v internacijo 25 moških, večino na Rab.

Od Italijanov ubita sta bila France Slak in Jože Kastellec; v internaciji na Rabu je umrl Daniel Razdrh; v nemški ofenzivi ubita po nesreči Anica Tomažin in težko ranjena Pepca Zupančič. V partizane odšel prostovoljno Tone Smolič; ko je po nekaj tednih pobegnul, so ga ujeli in ustrelili. V nemškem koncentracijskem taborišču je izginila sled za bivšim Vaškim stražarjem Viktorjem Smolčcem in za najbolj zavednim protikomunistom Milanom Zupančičem.*

V Vaških stražah jih je bilo do 8. septembra 1943 sedem, drugi v internaciji. Pri domobrancih nas je bilo 29. Nobeden ni padel v borbi, pač pa so po vojni bili pobiti naslednji: Janez Smolič, po domače Potočar iz tedanje novomeške skupine, razpuščene v Radečah pri Zidanem mostu, pod poveljstvom majorja Stamenkovića in niso prišli na Koroško: France Smolič (po domače Palez, brata)*, Anton Zupančič (Skrunov)*, star 30 let, Anton Koželj (Šubec)* star 31 let, Anton Slak (Štrbenkov)* star 30 let, — Iz Vetrinja so bili vrnjeni naslednji: Vid Slak (Štrbenkov)* star 25 let, Jože Zupančič (Račev)* star 26 let, Janez Strojln (Sivčev)*, star 33 let, Jože Novak (Kranjski)* star 30 let, Friderik Novak (Kranjski)* star 32 let, Jože Hren (Goršeč) star 20 let, Stane Hren (Goršeč) star 18 let, Jože Razdrh (Žvenklev)* star 23 let, France Prpar (Podliščkov) star 19 let, Edvard Prpar (Podliščkov) star 16 let, invalid brez desne roke v zapestju, Viktor Pirc (Pirčev)* star 22 let in Ludvik Pirc (Pirčev, brata) star 18 let, zajet z ranjenci na Otočcu na Gorenjskem.

Pri nemški delovni organizaciji TODT zaposleni Lojze Zupančič*, je bil ubit ob angleškem bombnem napadu na Borovnico.

V partizanih je ostal, kot prisilni mobiliziranec Ivan Zupančič in je ostal živ.

Pri tem naj še dodam, da so partizani po umiku domobranskega voda (spomladi l. 1944), ki je tedaj stal v vasi v tedanji domobranski ofenzivi, pridrli v vas in jo (kar je še ostalo Italijanom, razen par hiš) vso požgali brez vsakega povoda. Moj pokojni oče je sam videl, kako je partizanka s šopi goreče slame zažigala njegovo gospodarsko poslopje. Ko so ljudje iz gorečih hiš reševali še tiste bore cunje, kar jih rdeči še niso rekvirirali, so jih jim pobirali partizani, ko so videli, da rešujejo za rdeče, niso hoteli več reševati, češ da rajši vidijo, da zgori, kot da bi dobili požigalci. Ob požiganju vasi so se rdeči drli: „Vse požgati, vse pobiti, to belo sodrgo...“ Pri tem poslu so se posebno odlikovale partizanke po starem izreku: „Kjer hudič ne zmore, tam ženska pripomore.“

* Označeni z zvezdico so bili bivši rabski interniranci.

Par mesecev pozneje so zopet delali preiskavo pri nas in našli skrite lahke konjske komate. Ko je oče rekel rdečemu poveljniku, pred vojno čevljarju v Dolenjskih Toplicah (če se prav spominjam, se je pisal Henigman) „vsaj to pustite, saj ste že itak vse uničili,“ ga je z udarcem zbil na tla. Ko so se začele ženske zgražati, če ga ni sram pretepati starčka (star nad 75 let), ko se še komaj drži pokoncu s pomočjo palice, je bandit ukazal vzeti vse, kar se da odtrgati, in potuljeno odšel. Njemu podrejeni pa so molčali.

Večna navedenih pobitih domobrancev, razen nas tedaj mladoletnih, je bila v času laške okupacije v zloglasnem koncentracijskem taborišču na otoku Rabu, kjer so tisoči umirali od gladu in, kjer jim od gladu umirajočim niso mogli navdihniti rdeči organizatorji svoje ideje, kar prizna sam šef Titove mornariške obveščevalne službe pod angleškim varstvom na otoku Visu, mornariški podpolkovnik Fran Potočnik (Ljubljčan) v svoji knjižici: Žice, morje in gozdovi, kjer pravi, da so bili rabski interniranci belogardistično usmerjeni. Kako bo mogel bodoči zgodovinar razvozlati gordijski vozle rdeče zgodovine, kjer od gladu umirajoči odklanjajo svobodo in držijo z onimi, katerim Saje in njemu podobni pravijo „belogardistični izdajalci“?????

Globoko se poklonimo spominu teh kmetov in kmečkih sinov. Slednji izmed njih je žrtvoval mnogo več, kakor desetine tistih, ki se danes širokoustijo, da so vedeli vse, žrtvovali vse, pri tem pa pozabljajo, da so tisoči žrtvovali mnogo več kakor dober položaj in svoje ime, žrtvovali so so svoja mlada življenja. Njim v spomin naj bodo zapisane te skromne vrstice, katere naj veter zanese na njihove grobove po naših slovenskih gozdovih. Bratje, prijatelji, soborci, večna Vam — Slava!

Flo-ijan Slak

Izšla je nova knjiga

Svoboda v razvalinah

Naročite jo lahko pri vseh krajevnih organizacijah D.S.P.B.

GRADIVO K VETRINJU

DR. FRANC BAJLEC

NARODNI ODBOR ZA SLOVENIJO IN VETRINJSKA TRAGEDIJA

(Nadaljevanje)

Z generalom Rupnikom pri škofu Rožmanu

NO je skušal zaupno poizvedeti za mnenje domobranskih oficirjev glede omenjene Rupnikove izjave. Poročila, ki smo jih prejeli, so se v glavnem strinjala v naslednjem: Izjave generala Rupnika so bile precej razširjene med oficirji. Mnenje oficirjev je bilo, da bo treba generala Rupnika osebno pridobiti za to, da se umakne. V nasprotnem slučaju znajo nastati težave, ker je več poveljnikov večjih in dobro opremljenih edinic, ki bodo hoteli ostati pri Rupniku, ali vsaj ničesar ne bodo storili, s čimer bi se Rupniku zamerili. Skušali smo zato po raznih osebah vplivati na Rupnika in ga na lep način pridobiti, da se umakne in prepusti, da domobranci preidejo v sestav SNV. Rekli smo, da bomo čakali do skrajnih možnosti, hočemo imeti od njega samo jasno izjavo v tem smislu. Odgovor je bil spet, da je general Rupnik že preveč pod vplivom svoje okolice in da je vsa ta okolica skupno s skupinami, ki sem jih že omenil, odločno proti temu, da bi Rupnik kakorkoli prepustil oblast NO.

Sredi aprila sta zato šla k Rupniku člana NO dr. Zajec in Žitnik in ga skupno s polkovnikom Krennerjem skušala prepričati, da je v interesu Slovencev in zlasti še v interesu domobrancev nujno potrebno, da se umakne. Rekli so mu, da bo trenutek za umik določil NO tako, da bo umik za njega časten, vendar se mora zgoditi to pravočasno, kakor bodo pač razmere zahtevale. Dr. Zajec in Žitnik sta poročala o tem razgovoru NO in povedala, da so uvideli z vso jasnostjo, kako je bil general pripravljen na vse, ko se je pa ozrl v na pol odprta vrata stranske sobe v svojem kabinetu, je takoj stopil za ta vrata, kakor da ga je nekdo poklical in, ko se je vrnil, preklical vse, na kar je prej že pristal, in izjavil, da se ne bo umaknil v nobenem slučaju in pod nobenim pogojem. Jasno je bilo tako, da je bil on osebno pripravljen marsikaj storiti, a ga je njegova okolica imela že popolnoma v svoji oblasti. Medtem sta dr. Zajec in Žitnik poročala še, da sta bila pri poveljniku srbskih edinic pri Vrhniku, ki jima je izjavil, da se bo, v slučaju, če bi NO podvzel kakršnokoli akcijo proti Rupniku ali proti Nemcem, postavil on s svojo edinicco na Rupnikovo in nemško stran. Vse to nas je nemalo presenetilo. Za revolucijo, ki smo jo nameravali izvesti in za napad na Nemce, itak nismo računali na nobeno tujo pomoč. Prav nič pa nismo računali s tem, da

nas bo radi tega nekdo, od kogar smo najmanj pričakovali, napadal in se postavil na nasprotnikovo stran. Iz dejstev pa, da je srbski poveljnik govoril o akciji NO proti Rupniku, o čemer pri NO do takrat sploh nismo ne govorili, ne razpravljali, smo pa sklepali, da je propaganda proti politik in politikom hujša in je zavzela širši obseg, kakor smo prvotno mislili. Ko je NO vse to preveril, je lahko ugotovil samo, da se nahaja pred izredno težko situacijo, ki jo bo tudi moral rešiti za vsako ceno.

General Rupnik je bil predsednik ljubljanske pokrajinske uprave in inspektor Slovenskega domobranstva in kot tak dejanski poveljnik domobrancev. Nastavitvev in premestitvev oficirjev je dejansko izvrševal on in vsa povelja za domobranstvo so izhajala iz njegovega kabineta. Za kakršnokoli akcijo, kakor si je zamišljal NO, je bilo nujno potrebno, da so Narodnemu odboru na razpolago prav vse slovenske oborožene edinice kot ena sama organizirana in disciplinirana enota. V domobranstvu smo imeli že tako lepo organizirano, oboroženo, izvežbano in v borbah preizkušeno enoto, ki bi jo pomnožili in izpopolnili še z ostalimi slovenskimi vojaškimi edinicami, da bi NO lahko čez noč razpolagal z lastno slovensko vojsko, ki bi popolnoma zadostovala za takratne potrebe. Če bi general Rupnik hotel sodelovati z NO in dal tozadevna navodila domobranskim oficirjem v zaupni obliki, da okupator ne bi ničesar vedel o tem, bi vsi domobranski oficirji brez izjeme to z navdušenjem sprejeli in se stavili NO na razpolago. O tem je bil NO popolnoma prepričan. Čim se je pa Rupnik začel upirati, so se vsi tozadevni načrti NO zamajali in bali smo se, da nas svetovni dogodki prehitijo in bomo v odločilnem trenutku nepripravljeni in needni.

NO je po vsestranskem posvetovanju sklenil, da bo storil prav vse in se poslužil prav vseh sredstev, da reši to kritično situacijo. Obrnil se je na škofa dr. Rožmana s prošnjo, če bi posredoval, da pride med NO in generalom do neposrednega in tajnega sestanka. Povedali smo škofu, da hočemo Rupniku, ki naj pride sam, ne z ljudmi, ki ga obdajajo, popolnoma odkrito povedati, da NO gleda situacijo povsem drugače kot Rupnik in da je prišel čas, ko se bo moral brezpogojno umakniti in v interesu Slovencev, zlasti pa še v interesu domobrancev. Škofu smo razložili, do bo velika razlika, kadar stopimo pred zapadne zaveznike, če bomo morali dokazovati, da domobranci niso kvizlinška vojska, da niso prisegli Hitlerju in da Rupnik ni slovenski Kvizling, da so vse to komunistične izmišljotine in gola propaganda, ali pa če rečemo zapadnim zaveznikom, da je tu Slovenska narodna vojska, del jugoslovanske kraljevske vojske v do movini, ki je prisegla kralju in slovenskemu narodu, napadla in vzela okupatorju po njem zasedeno ozemlje, reševala zavezniške letalce in se borila na zavezniški strani. Škofu smo vse to dobro razložili, da je lahko že on sam jasno in določno govoril z Rupnikom. Povedali smo mu obenem, da lahko pove Rupniku tudi, da, če bo treba, ga bomo vedno ščitili in krili. Škof dr. Rožman je situacijo in nas dobro poznal in vse pravilno razumel in nas je zelo hitro obvestil, da bo Rupnik prišel na razgovor z nami in da se bo ta razgovor vršil kar pri njem. Smatral je ta sestanek za tako važen, da nas je povabil vse skupaj v svoj dvorec. Tako se je vršil razgovor med

zastopniki NO in generalom Rupnikom v škofovem dvorcu dne 28. aprila 1945. (Naj omenim tu, da je bil to prvi in edini sestanek, ki so ga imeli člani NO v škofovem dvorcu, ker komunisti trdijo, da so se seje NO vršile stalno pri škofu.)

Na sestanek pa Rupnik ni prišel sam, kakor je bil naprošen, ampak v spremstvu svojega osebnega tajnika dr. Stanka Kocipra tako, da nam je bilo na prvi pogled jasno, da ne bomo mogli govoriti o vsem in da sestanek ne bo mogel roditi zaželenega uspeha. Škof dr. Rožman je napravil zelo lep in posrečen uvod, kjer je v glavnem povedal vse razloge, zakaj je naprosil Rupnika, da je prišel na ta razgovor, nato pa rekel, da je s tem svojo nalogo izpolnil in nas bo pustil same, da se sami razgovarjamo naprej. Vendar smo ga naprosili, naj ostane in je tudi ostal z nami do konca sestanka, čeravno v razgovore ni nič posegal. Mi smo ob tej priliki povedali Rupniku prav vse, zakaj je potrebno, da se vse domobranstvo preorganizira v SNV in zakaj je potrebno, da se umakne in zakaj se mora zgoditi vse to prav hitro, čim bo NO naznanil, da je prišel čas za to. Edino o revoluciji ali o napadu na Nemce, nismo na tem sestanku ničesar govorili. Navzoči dr. Kociper, ki se je takoj ob začetku sestanka vsedel k mizi in začel zapisovati, gledajoč vsakega posameznika, kakor da zapisuje imena vseh navzočih, je tudi vnaprej ves čas beležil, čim je kdo kaj govoril. Rupnik nas je vse nekam indiferentno poslušal, nato pa bolj kratko odgovoril, da situacije ne poznamo prav, če mislimo, da bodo Nemci sedaj že premagani. Nasprotno, sedaj se bo šele začela odločilna borba in zmagali bodo Nemci in, da smo lahko prepričani, da smo v resnici tudi že prav blizu nemške zmage. Nato je rekel, da on nam ne more ničesar prepustiti. Ne oblasti, ne domobrancev. Oblast, da je prevzel od Nemcev in jo bo vrnil samo Nemcem. Če pa želimo priti v stik z nemško oblastjo, je on pripravljen posredovati, da nas general Rösener sprejme. Nastal je molk, člani NO smo se nekaj časa gledali, povedali in razložili smo Rupniku vse s tolikšno jasnostjo, da bi bila vsaka nadaljna debata ali prepiranje popolnoma odveč, zato smo mu rekli samo, naj pove generalu Rösenerju, da Narodni odbor za Slovenijo hoče z njim govoriti. S tem je bil sestanek končan.

Ultimat

SS general Rösener Erwin je bil predstavnik nemške okupacijske oblasti v Ljubljani. Bil je v vojaškem in upravnem pogledu absolutni gospodar na ozemlju, ki so mu ga določile nemške oblasti in v njegov delokrog je spadal ves teritorij takozvane Ljubljanske pokrajinske uprave. Narodni odbor za Slovenijo, ki je bil zakoniti predstavnik slovenskega naroda, je hotel z Rösenerjem govoriti samo v tem svojstvu, zato smo takoj po sestanku z Rupnikom, na posebni seji NO razpravljali o tem, kaj bomo Rösenerju povedali, ko pridemo k njemu. Težave, ki so nastajale, ko je NO skušal organizirati SNV in spraviti domobranstvo v sestav SNV, so vse

delo pri NO toliko otežile in zavlekle, da smo začeli resno razpravljati o tem, kaj lahko v najslabšem slučaju naredimo sami, takorekoč z golimi rokami, ker nas dogodki znajo prehiteti in Slovenski narodni odbor v najkritičnejšem trenutku ne bo mogel razpolagati s slovensko vojsko, ki je dejansko obstojala. Tako smo sklenili, da bomo od Rösenerja v ultimativni obliki zahtevali, da z vsemi nemškimi vojaškimi silami takoj zapusti slovensko ozemlje, ker smo tu prevzeli oblast mi in smo študirali istočasno vse podrobnosti, kako bomo v teh okoliščinah in s sredstvi, s katerimi lahko razpolagamo, kljub vsemu izvedli revolucijo, ki smo jo hoteli izvesti za vsako ceno.

Kak teden pred sestankom z Rupnikom, smo se po zaupnikih obrnili direktno na domobranske oficirje, da bi poizvedeli, koliko oficirjev bi se odločilo v vsakem slučaju za NO. Obveščeni smo bili, da so se oficirji začeli pripravljati in da se že organizirajo, pa nam ni bilo jasno, kako mislijo to izvesti, in če se bo zgodilo vse dovolj hitro, kakor so razmere takrat zahtevale. Za poveljnika SNV smo določili polkovnika Franca Krennerja, ki je že dalj časa sodeloval z NO in kateremu bi NO za ta slučaj dal položaj generala. General Rupnik nas je drugi dan po sestanku z njim obvestil, da nas bo Rösener sprejel 30. aprila. Ker smo že sklenili, da bomo stopili pred Rösenerja kot člani NO v imenu slovenskega naroda in da bomo od njega v ultimativni obliki zahtevali, da zapusti slovensko ozemlje, smo ultimatum skrbno in dobro pripravili. Obvestili smo škofa dr. Rožmana, da nam po vsem kar se je zgodilo, ne preostane nič drugega, ko da nemudoma nastopimo sami z golimi rokami pogumno in odločno in škof nam je takoj sporočil, da gre tudi on z nami. Glede domobranstva smo sklenili, da gre z nami Krenner, ki je pri sestavljanju ultimata bil zraven in je sam rekel, da se nam pridruži. Hoteli smo, da naj bo pri ultimatu zastopana tudi SNV, v katero so domobranci bili že vključeni.

Tako smo dne 30. aprila 1945 stopili pred Rösenerja. Člani NO kot zakoniti zastopniki slovenskega naroda, škof dr. Rožman kot predstavnik cerkvene oblasti in polkovnik Krenner, v domobranski uniformi, kot predstavnik SNV, v kateri so tako bili vključeni že domobranci in tako tedaj tudi v imenu domobrancev. Pri Rösenerju je bil že general Rupnik, ki je takoj, ko smo vstopili, šel v sosedno sobo in sta takoj nato oba z Rösenerjem stopila pred nas. Rösener nas je nekaj časa gledal. Dolgo je gledal škofa in Krennerja, nato pa vprašal, če je dr. Šmajd tudi navzoč. Dr. Šmajd se je oglasil, da je navzoč, nakar ga je Rösener vprašal, če mu je znano, da ga on že dolgo išče. Dr. Šmajd je kratko in posrečeno odgovoril, da mu ni bilo znano, da bi ga iskal, in da mu je žal, da tega ni vedel, ker bi prišel. Sicer pa, da je sedaj prišel in je tukaj. Rösener je nekam čudno stisnil ustnice pa ni nič odgovoril. Dr. Marjan Zajec je takoj za tem začel čitati ultimatum, ki je bil v glavnem sledeči: Gospod general, znano Vam je, da se nemška vojska umika na vseh frontah in se tudi preko Slovenije premikajo večji oddelki nemške vojske proti Nemčiji, ki je dejansko že premagana. Da Slovenci, ki smo med okupacijo toliko pretrpeli, ne bi bili sedaj na koncu izpostavljeni še večjemu trpljenju, Vas, kot zakoniti za-

stopniki vsega slovenskega naroda pozivamo, da z vsemi vojaškimi silami, ki so pod Vašo oblastjo, takoj zapustite slovensko ozemlje, ker je na tem ozemlju prevzel vso oblast v svoje roke Narodni odbor za Slovenijo, katerega člani smo mi tu, za red in mir na tem ozemlju bo pa skrbelo Slovenska naročna vojska, ki je že sestavljena in organizirana.

Rösener, ki je ves čas čitanja ultimata stal s sklonjeno glavo, ne da bi samo enkrat koga pogledal, je še malo stal, nato se je vsedel za pisalno mizo in rezko vprašal: Kaj se pravi „takoj“? Da naj takoj zapustim slovensko ozemlje? Dr. Basaj mu je mirno odgovoril. Gospod general, o vsem se lahko tukaj sedaj pogovorimo, zato smo ravno prišli sem. Beseda takoj pomeni najkrajši možni čas, ker kakor sami lahko vidite, bodo tudi zapadni zavezniki vsak čas na slovenski meji in na slovenskem ozemlju. Rösener se je prijel z obema rokama za pisalno mizo, se sklonil z glavo skoraj do mize same, nato pa bled in jezen, s kratkimi in odrezanimi stavki kar bruhal iz sebe tako, da je samo malo privzdigoval glavo in izpod obrvi neverjetno divje pogledoval na vse. Govoril je, da je ta ultimat nesramen in nesprejemljiv in da ga ne sprejme. Naj vzamemo za znanje, da če ne bi bil on nemški oficir, ki spoštuje parlamentarstvo, da noben od nas ne bi šel več od tu, ker je ta ultimat žaljiv za nemško vojsko in za Nemčijo. Niti nemška vojska niti Nemčija nista premagani in ne bosta premagani. Odločilna vojna, da se bo začela šele sedaj. Umiki so strateškega značaja. Pravo in odločilno orožje se do sedaj še niti ni začelo uporabljati. Novo formirane vojaške edinice, Werwolf, so nepremagljive in nikoli ne bodo premagane. Zato, da ponovno izjavlja, da našega ultimata pod nobenim pogojem ne sprejme.

Ko je Rösener obmolknil in je vsakega od nas dalj časa z nekim spačenim obrazom gledal, se je pa na naše nemalo začudenje oglasil general Rupnik, ki je stal ves čas ob Rösenerjevi strani nam nasproti in začel s povzdignjenim glasom: Gospod general, nisem vedel, kaj so mislili ti gospodje danes tu govoriti, moram pa povedati, da so to tisti gospodje, ki nikoli niso hoteli sodelovati z okupacijskimi oblastmi in ki so vedno delali v podzemlju. Povem tudi, da to niso nobeni zastopniki slovenskega naroda, ker nikogar ne zastopajo. Jaz imam ljudi, mlade in inteligentne, ki so mi vedno stali ob strani, prava nova slovenska generacija in resnični zastopniki vseh Slovencev, s temi imam že vse dogovorjeno in s temi bom sestavljal pravi narodni odbor in vas bom o tem takoj obvestil. Vsi smo nekaj časa molčali in Rupniku ni nihče ničesar odgovoril. Rösener je pa sedaj kar naenkrat čisto mirno, nič razburjeno in nič jezno vprašal, obrnjen proti dr. Basaju, da za slučaj, če bi imel kaj sporočiti NO, kam in na koga se lahko obrne. Dr. Basaj mu je odgovoril, da naj sporoči vse kar generalu Rupniku, ki naj obvesti dr. Zajca, ki bo Rupniku že sporočil, kako ga bo dobil. Za tem smo brez vseh formalnosti zapustili Rösenerjev urad in smo se počutili vsi nekam neverjetno opogumljeni in dobre volje. Revolucija se je s tem že začela. Slovenski narod je po svojih zastopnikih slovensko in pogumno povedal nemški okupacijski oblasti, naj takoj zapusti slovensko ozemlje. (Se bo nadaljevalo)

GRADIVO K 27. MARCU

V zadnjih par številkah Vestnika smo brali več razprav o državnem udaru 27. marca 1941. Kakor smo videli, so mnenja o koristih in škodi tega puča zelo različna. Ko se je že toliko pisalo, kaj mislijo o puču Slovenci in Srbi, se mi zdi primerno, da zapišemo še to, kako o tem puču mislijo in pišejo drugi narodi.

V decembrski reviji „Look“, ki izhaja v New Yorku v približno 7 milijonski nakladi, je izpod peresa William L. Shirerja natisnjen članek „If Hitler had Won World War II“. Ta članek je v marsičem zanimiv in poučen. Pisec članka je tudi avtor zelo znane knjige „The Rise and Fall of the Third Reich“. Pisec je zbral skupaj grmade dokumentarničnega gradiva in ga podprl z uradnimi dokumenti, tako da se more reči, da je njegovo delo dosedaj najbolj argumentaričen prikaz Hitlerjeve dobe. V svojem članku se pisec ustavi tudi ob jugoslovanskem puču, o katerem je med drugim zapisal tole:

The date Hitler originally set for the invasion of Russia was the middle of May, 1941. Then, in a fit of wild rage at the overthrow of a pro-German government in Belgrade on March 26, he suddenly decided to destroy Yugoslavia and, for good measure, Greece, whose troops were administering a bad beating to the Italian aggressors. The attack on Russia, he told his astonished generals, would „have to be postponed up to four weeks“. He would get his revenge on little Yugoslavia first. This he did-unmercifully. But he could not regroup hind shedule. It proved to be too late. Early in October, the first Germans began their invasion of Russia, they were five weeks behind shedule. It proved to be too late. Early in October, the first snows began to fall on the main highway to Moscow, where the German forces were but 40 miles from the Soviet capital. A month later, the thermometer tumbled to zero. Gen. Heinz Guderian reported that this tanks could scarcely function and that his men were riddled with frostbite. Still, by late November, the main German army was almost within sight of Moscow. On December 2, a reconnaissance battalion penetrated to the suburb of Khimki, where its men could see the spires of the Kremlin. But neither the men nor the tanks could maneuver in the deep snow and bitter cold. Field Marshal Fedor von Bock, chief of the attacking German forces, telephoned Halder on December 5: „The strength of our troops is at an end.“ And General Guderian reported that the temperature was 31 degrees below zero, that his tanks were „almost immobilized“ and that he must pull back.“

Ne da bi predstavljali celoten odstavek, lahko povzamemo iz njega sledeče: „Po uradnih nemških izjavah kakor tudi ameriških opazovalcih je bil puč v Beogradu tisti usodni moment za Hitlerja, ki je vojno srečo obrnil.“ Ali je to bilo v korist jugoslovanskih narodov

ali ne, o tem na tem mestu ne bom razpravljaj, ker to ni bil moj namen.“

Zdi se mi pa potrebno, da se k vsem dosedanjim razpravam navedejo tudi mnenja in zapiski velikih narodov. F. G., USA

Urednik samo obžaluje, da ne more gornjega teksta prevesti v slovenščino. Prosi pa zato vse bodoče dpisnike — ne samo o 27. marcu, ampak tudi o drugih dogodkih in obdobjih v naši revoluciji, da prispevke pošljejo v prevodu.

BRALI SMO

KRALJEVA DEDIŠCINA

(Nadaljevanje)

„V Han Pijesku sem ostal dva dni. Nemci so se bližali in mogel sem slišati iz daljave topove. Poslušal sem radio; ničesar drugega nisem mogel storiti in prav tako nisem imel nobenih drugih virov novic. Končno smo sklenili, da nadaljujem pot proti Sarajevu. Teško je bilo prodirati po globokem snegu... Šef vrhovne komande se nam je približal s sporočilom, naj ne gremo proti Sarajevu, pač pa proti Nikšiću v črni gori. Vrhovno poveljstvo in vlada se mi bosta tam pridružila. To je bila tudi edina novica, ki jo je prinesel sel.

Vozili smo se vsa noč, dokler se ni ob sedmih zjutraj, ko smo se že bližali Nikšiću, sprednje vozilo iznenada ustavilo ter so vsi poskakali v kritje, ker so opazili letala nad našo majhno kolono. Jasno smo razločili italijanske znake štirih Savoia Marchettov, ki so leteli izredno nizko nad nami. Zdelo se nam je, da jim bo nemogoče zgrešiti cilj, pa so vendar bombe padle daleč v stran. Metal! so bombe okoli nas, ubili pa so samo enega psa na bližnjem posestvu...

Prišli smo v Nikšić pozno popoldne; noč sem prebil v starem, skritem samostanu v gorah, ki je bil zgrajen kot pribežališče pred Turki.

Zjutraj sta me zbudila Radenko in dvorni minister ter mi izročila novo sporočilo Vrhovnega poveljstva, ki je prihajalo proti Nikšiću. Moral sem takoj oditi na letališče v Nikšiću, kjer je čakala skupina bombnikov, da popelje mene in vlado v Atene. Prav tako sta mi povedala, da bo Vrhovno poveljstvo takoj, čim bo evakuiranih čim več ljudi, uradno objavilo kapitulacijo vojske. Ta novica me je silovito prizadela. Ni bilo sledu o britanski pomoči, razen to, da bi morda mogli poslati nekaj bombnikov iz Grčije, da bi z njimi pomagali pri evakuaciji. Nemške čete so prodrle zadnjo obrambo po vsej državi in napredujejo od severovzhoda in jugovzhoda, medtem ko Italijanske čete prodirajo iz Albanije proti severu in iz Trsta ter se izkrcujejo na nekaterih točkah v Dalmaciji. Madžarske čete so pri svojem prodiranju proti Beogradu anektirale severni del Banata, medtem

ko so Makedonijo zavzeli Bolgari. Tako so bile naše sile, ki so doslej ostale nedotaknjene v srednji Črni gori, ogrožene z vseh strani, vse poti za umik v Grčijo so bile presekane, čeprav se je malo prej petnajst do dvajset tisoč našim četam posrečilo prevaliti se čez grško mejo pri Bitolju in se pridružiti tamkajšnjim britanskim in grškim silam...

Napadalci so si razdelili jugoslovansko ozemlje takole:

Nemčija je vzela severni del Slovenije; Italija južni del Slovenije, Dalmacijo in Črno goro; Madžarska si je obdržala Bačko; Bolgarija je okupirala Makedonijo. Hrvatska je postala neodvisna hrvaška država s spoletskim vojvodom kot tkzv. kraljem in vlado pod Ante Pavelićem, ustaškim vodjem in lutke osnih sil. Srbija in Banat sta ostali pod nemško okupacijo s civilno vlado z generalom Milanom Neđićem na čelu.

Peter nato popisuje potovanje proti Atenam in nadaljuje:

„Ob petih smo bili v Atenah, kjer so mi prišli naproti odposlanci vlade in mojega strica, kralja Jurija II. Takoj so me odpeljali v neko vilo blizu Aten in nekaj trenutkov po prihodu, še predno sem se imel čas preobleči, sem že stal pred svojim stricem...

Stric mi je povedal, da se je sicer večjemu številu naših čet posrečilo prevaliti se čez grško mejo, da pa so vse iz različnih ednic in zelo dezorganizirane. Ker so Nemci silovito napadali in zelo hitro prodrali proti jugu, je bilo jasno, da bo nemogoče pravočasno reorganizirati te jugoslovanske čete in jih uporabiti za napadalno silo. Dejal sem mu, da upam, da se bo nekaterim našim pomorskim edincem posrečilo pripluti v grška pristanišča, kakor jim je bilo ukazano. Kar tiče letalstva, pa lovcil verjetno ne bodo mogli zbežati zaradi majhne zmogljivosti, toda bombniki s posadkami pa da prihajajo v Grčijo...

Kralj Jurij mi je dejal, da se Nemci bližajo Atenam in da bo verjetno potrebna evakuacija. Dejal mi je, naj stopim v stik z letalskim maršalom, ki poveljuje britanskim letalskim silam v Grčiji...

Tisto noč, predno smo odšli, je Simović objavil, da se bomo dobili na pomolu v Pireju ob pol desetih dopoldne. Odpeljali smo se z avtom, Rakić in minister dvora z menoj, ter ugotovili, da čaka v pristanišču na jugoslovansko skupino vodno letalo Sunderland. Tam sta že bila Simović in Ninčić s svojima družinama ter smo se vsi stlačili v letalo in odleteli proti Aleksandriji. Po mirnem potovanju so nas z avtomobili odpeljali na britansko pomorsko poveljstvo. Bil sem edini član skupine, ki je znal govoriti angleško in sem moral biti zato tolmač. Vozili so nas po Aleksandriji. Bil sem zelo zaposlen, da sem ves čas razlagal naši skupini, kaj se dogaja. Po originalnem načrtu bi morali iti v Palestino in tam postaviti našo vlado.

Odleteli smo iz Egipta z nekega puščavskega letališča na starem letalu in počasi drseli vzdolž obale do Lydde, blizu Jeruzalema, kjer se nam je, v moje veliko olajšanje, posrečilo dobiti tolmača. Palestinska policija nas je sprejela in nas pospremila do več različnih rezidenc, ki so bile že pripravljene za nas. Mene so odpeljali z Rakićem in ministrom dvora v rezidenco britanskega Visokega komisarja za Palestino. Tam sem bil en teden, dokler mi niso pripravili bivališče v jugoslovanskem konzulatu...

Srečal sem britanskega veleposlanika sir William Here-a, ki je bil prej minister v Romuniji. Bil je zelo priljazen gospod, toda ni dosti pomagal. Nепrestano sem pritiskal nanj, da bi dobil dovoljenje za odhod v Anglijo, od koder naj bi nadaljevali z našo politiko in poskušal dobiti letala za naše posadke, ki so ostajale brez čela v Egiptu, pa sem od njega dobival odgovor: „Čakati moramo na instrukcije iz zunanjega ministrstva.“ Takrat sem bil navezan samo na radijska poročila in na poročila ljudi, ki so zbežali iz Jugoslavije.

V Jeruzalemu je prišla brzojavka, da so našemu veleposlaniku v Moskvi ukazali: odhod zaradi nemškega napada na Jugoslavijo. To sporočilo je bilo zelo čudno, zlasti ker smo pred kratkim podpisali s sovjeti pakt o prijateljstvu in medsebojni pomoči. Ta izdajska poteza je učinkovala na moje bočoče zadržanje do ZSSR...

Po poldrugem mesecu v Palestini smo Simović, Knežević, Rakić, Voško in jaz odleteli v Kadro, kjer nas je sprejel sir Miles Lampson, britanski veleposlanik... Dobil sem zagotovilo, da bodo vse storili, da bodo vežbali in opremili jugoslovanske sile, ki se jim je posrečilo zbežati...“

Peter nato nadaljuje z opisovanjem potovanja preko Aleksandrije skozi Afriko do Gibraltarja in od tam v London, do prvega srečanja z Winstonom Churchillom, takratnim angleškim predsednikom, ki ga opiše takole:

„Prvič sem se srečal z Winstonom Churchillom, ko je ta utlačno obiskal pisarno naše vlade na cesti Upper Grosveunor. Bil sem prevzet nad tem znamenitim vodjem. Njegova očarljivost je bila blagodejna in njegovo zadržanje do mene prijazno, vendar spoštljivo. Ob tej priložnosti sva govorila poldrugo uro: Churchill je kadil svojo meizogibno cigaro. Hvalil je napore moje države in obžaloval, da nam Anglija ni mogla nuditi pomoči. Dejal je, da je angleški narod ponosen, da nas ima za zaveznike...“

„Iz Jugoslavije so začela prihajati poročila o nastopanju gotovih odpornih sil. Ime Mihajlović se je vedno bolj pogosto omenjalo. Eden od virov poročil je bil nemški radio, ki je začel omenjati nastopanje jugoslovanskih 'banditov'. Vlada je bila zadovoljna zaradi teh poročil. Storil sem vse, da so čutili, da so njihovi napori upravičeni. Veselilo me je, da so imele moje radijske oddaje nekaž učinka.

Pozneje sem dobil popolno poročilo, kaj se je zgodilo v Jugoslaviji po kapitulaciji. Polkovnik Draža Mihajlović je bil takrat šef štaba motoriziranih enic 4. armade v Bosni. Imel je odlično vojaško kariero; udeležil se je deloma znamenitega umika srbske vojske čez Albanijo leta 1915, pred drugo svetovno vojsko pa je bil, ker je predlagal nujne reforme v vojski, od generala Milana Nedića obsojen na tri tedne zapora. Nedić je pozneje postal predsednik srbske vlade pod nemško okupacijo. Aprila 1941 se je Mihajlović z nekaj sto častniki in vojaki odločil preriniti se v vzhodno Bosno in Srbijo v upanju, da se bo tam združil z ostanki ostale vojske. Na svoji poti so naleteli na močno nemško edinicu, ki jim je po bitki preprečila nadaljeva prodiranja ter so se zatekli v gore. Tam so ugotovili, da bodo mogli v bodoče nastopati samo še kot gverilci. Prebili so se do Ravne gore v Srbiji, do gorske verige, ki je zelo težko do-

stopna preko prelaza Suvobor. Tja so prišli 8. maja 1941 in tam, sredi med Zahodno Srbijo in šumadijo, ustanovili svoj glavni stan. Mihajlović je tako začel prvo odporniško gibanje v drugi svetovni vojski, ne samo v Jugoslaviji, pač pa v vsej Evropi. Ta skupina patriotov je bila znana pod imenom 'četniki', ime, ki so si ga nadeli srbski gverilci že v borbah proti Turkom stoletja prej...

Mihajlović je polagoma organiziral več skupin po dvajset do trideset mož, razpostavljenih po različnih predelih Srbije. Te skupine so hitro naraščale. Podtalni stik z Beogradom je bil vzpostavljen.

Prva organizirana akcija med četniki in sovražnikom in prve represalije so se zgodile koncem maja. Po gverilskem napadu na neko nemško motorizirano kolono je bilo več članov Mihajlovićeve organizacije javno obešenih v Užiški Požegi.

Od junija dalje so ustaši, ki so bili na oblasti na Hrvaškem, začeli pobijati tamkajšnje srbsko prebivalstvo; Srbi so pred njimi bežali in se pridruževali četnikom, čestokrat noseč orožje s seboj. Mihajlović je poslal tja častnike, da bi organizirali odpor proti bodočim pobojem. V Črni gori so se tesno združili komunisti in nacionalistični odporniki proti italijanskim poskusom proglašiti Črno goro za protektorat. Toda 7. julija so počili v Srbiji prvi komunistični strel in ta datum sedaj Tito postavlja kot začetek vsega odpora. Prav tako je pet komunistov, ki so bili mnogo pozneje obešeni v Beogradu, sedaj čaščenih kot prve javne žrtve okupacije.

Prvi stik med Mihajlovićem in zavezniki se je v prvih dneh septembra 1941 posrečilo dobiti nekemu jugoslovanskemu radiooperaterju z majhno radijsko postajo. Posrečilo se mu je stopiti v stik z neko britansko ladjo v Sredozemlju ter so njegovo sporočilo poslali v London. Pozneje je bil dosežen direkten stik z Malto. Tako sta bila več mesecev britanska vlada in britanski glavni stan v Sredozemlju edina, ki sta dobivala direktna poročila od jugoslovanskega odporniškega gibanja.

Na podlagi teh poročil se je prva britanska misija izkrcala iz podmornic sredi septembra v Petrovcu blizu kotorskega zaliva na dalmatinski obali. Skupino so sestavljali kapitan Hudson, dva jugoslovanska častnika in radiooperater. Prebili so se skozi Črno goro in se nekaj dni potem ustavili v partizanskem glavnem stanu v Užicah. Od tam so nadaljevali pot na Ravno goro, kjer so se utrdili četniki. Ta skupina je na Ravni gori postavila radijsko postajo in bila v stalnem stiku z Angleži. V oktobru je Mihajlović po radiu sporočil veselo novico v Anglijo: „Požega je pravljen za pristajanje letal.“ Toda Angleži, še vedno nezaupljivi do zaslišnih letališč, so ignorirali to sporočilo. Mihajlović je bil globoko razočaran, zlasti ker so se četniki takrat že večkrat resno spopadli z Nemci ter jim je prlmanjkovalo orožja, municije in zdravil. Doblili so samo nekaj paketov, odvrženih s padali.

V jeseni 1941 so četniki izvedli prvo večjo akcijo proti Nemcem in zajeli ter razorožili prvo nemško garnizijo. V septembru so osvobodili tri mesta, kjer so imeli Nemci svoje poveljstvo, nato pa je združena sila četnikov in partizanov 29. septembra zavzela nadaljne področje. V teh akci-

jah so četniki zajeli na stotine Nemcev in jih zaprli na Ravni gori. V oktobrski kampanji so Nemci uporabljali težko topništvo in so imeli četniki težke izgube. V tem mesecu so naši gverilci uničili številne zveze sovražnika ter se je moral ustaviti ves promet med Jugoslavijo, Bolgarijo in Grčijo. V tem kritičnem razdobju so morali Nemci z vzhodne fronte poklicati dve ali tri divizije na področje, kjer so jim četniki najbolj grozili.

Tito, ime takrat neznano svetu, in Mihajlović sta se jeseni 1941 dvakrat sestala — 19. septembra in 25. oktobra, obakrat v vaseh blizu Ravne gore. Dosegla sta sporazum o sodelovanju tako glede delitve plena kakor tudi o svobodni izbiri ljudi, da se pridružijo bodisi partizanom ali četnikom. Po tem sporazumu je Mihajlović prvi spoznal, kar so mnogi drugi pozno spoznali: vsak zadovoljiv sporazum je s komunisti nemogoč.

Glavna razlika med obema skupinama se je tikala uprave osvojenega ozemlja. Četniki so zagovarjali sistem krajevnih upravnih oblasti, medtem ko so komunisti odločno vztrajali na komunistični organizaciji, znani pod imenom 'odbori za ljudsko osvoboditev' s politično in upravno oblastjo, podobno kakor sovjeti v sovjetski revoluciji. Na čelo teh odborov so komunisti hoteli postavljati člane njihove partije ali ljudi, ki so jim bili naklonjeni.

Tudi različni pogledi na gverilsko vojskovanje so povzročali nadaljne spore. Mihajlović je kljub odločni borbi hotel svoji deželni škodovati čim manj in ni hotel, da bi zaradi njegovih akcij prebivalstvo trpelo pod nemškimi represalijami; zato je zagovarjal previdno taktiko. Tito pa je iz političnih razlogov izvajal često neusmiljene napade na Nemce. Zavzemal je cele vasi, ali je tam, kjer so bili Nemci premočni, izzval lete na take represalije, da je moralo prebivalstvo v strahu bežati v gore in je tako množil svojo gverilsko silo. V tem času so bile nemške represalije izredno hude. Zažgali so Gornji Milanovac ter je bilo mesto skoro popolnoma uničeno. V Kragujevcu so Nemci postrelili šest tisoč ljudi. Kadar je Tito zavzel kakšno ozemlje, mu je bilo veliko več za obdržanje oblasti kakor za nadaljevanje borbe.

Na podlagi sporazuma med Titom in Mihajlovićem so četniki izročili partizanom mesto Užice skupno s tamkajšnjo tovarno orožja. Partizani potem niso hoteli deliti orožja, ki ga je producirala tovarna, s četniki, čeprav sta imeli obe skupini isti cilj, boriti se proti sovražniku in sta bili v enakem položaju slabosti in negotovosti proti ogromnim silam. Na Ravno goro so poslali samo 500 pušk od celotnega števila 20.000.

Dalje so partizani prepovedali prebivalstvu na njihovem ozemlju pridružiti se četnikom, zahtevali pa so, da mora imeti vsak posameznik na četniškem ozemlju pravico izbire med obema skupinama. Jasno je bilo, da ne bo mogoče doseči trajnega in iskrenega sporazuma. Odnosi so postajali vedno bolj in bolj napeti, dokler se niso začele v novembru prve sovražnosti med obema odporniškim skupinama.

(Bo še)

BORCI PIŠEJO

Dragi g. urednik!

Virgil, 4. I. 1962.

Oprostite, da Vam tako dolgo ne odgovorim na Vaše pismo z dne 20. avgusta 1961, za katerega Vam najlepša hvala. Z njim Vam vračam dopolnjen sestavek: Prav je, zakaj pa ne greste v partizane... Upam, da boste s popravkom zadovoljni.

Razveseljiva je obsežnost Vestnika in njegova oblika. Prav tako je bil z veseljem sprejet dnevnik grofa Ciano, ki je posvetil malo za kulise. Še z večjim zadovoljstvom pa bi pozdravili, če bi kdo začel dvigati zastor in odmikati kulise iz medvojne Ljubljane in pokazal na tedanjo stvarnost v vsej podrobnosti.

Kot smo opazili, je bilo nekaj ponatisov iz gotovih listov. K temu bi dodal še to, da bi bilo dobro ponatisniti še kaj iz drugih „manj popularnih“. V „Slovenski državi“ z dne 1. aprila 1961 smo brali članek: Brca mrtvemu Levu, katerega je napisal France Kamnar. V istem listu z dne 1. julija 1961 smo brali pod zaglavjem: Javna tribuna članek: „Še brca mrtvemu Levu“, katerega je napisal Franc Berg. G. Berg je v svojem članku med drugim napisal tudi tole (kar je slehernemu izmed nas bivših domobrancev pognalo kri v glavo): „Končno, kako so Slovenci poskrbeli, da Rupnik ne bi bil izročen Titu? Ali se ne spominjate, kako je Rupniku taboriščni predsednik dr. Žitko (danes že rehabilitiran po Titu) 7. decembra 1945 celo prepovedal vstop v taborišče? In vsi drugi, ali niste videli, kako je Rupnik, reven in zapuščen pred taboriščem, zvijal tobak v časopisni papir? Ali ne veste, da je kaznovala kraljevina Jugoslavija po kazenskem zakonu onega, ki je zapustil osebo v smrtni nevarnosti, s strogim zaporom? In mož, zapuščen od vseh, je moral pasti v ujetništvo in smrt.“

Da smo bili bivši domobranci pri delu slovenske taboriščne birokracije (poudarjam: „pri delu in ne vseh“) garjeve ovce, nam je dobro znano (mene ni hotel registrirati v taborišče Spittal an der Drau, nekako v juliju 1946 g. A. N., potem ko sem mu povedal, da sem bil — domobranec), da pa se je moglo kaj takega zgoditi z generalom Rupnikom, to pa je za nas nekaj najbolj nesramnega. Vsekakor mislimo, da bi se vse tiste, ki so s tem imeli karkoli opravka, postavilo na svetlo, ne glede kdo so.

Upam, da boste priložene dopise ob priliki objavili. Prav tako lahko objavite pismo, če se Vam zdi umestno.

Vaš F. S.

Na Vaše pismo, za katero prav lepa hvala, samo nekaj besed v pojasnilo: ponatise iz „manj popularnih“ listov priložate. Če ste jih že Vi označili za „manj popularne“, kako naj si Vestnik drzne kaj takega nuditi svojim bralcem, ki se ne

zadovoljujejo z „manj popularnim“. Dalje vsa polemika med Lipovcem in Kamnarjem v Vestnik ne spada. Z veseljem pa bo Vestnik objavil sleherno konstruktivno stvar, ki jo bo France Kamnar podpisal s pravim imenom. Verjetno do Kanade ni prišel odmev razburjenja, ki je nastalo tukaj, ker so nekateri trdili, da je Kamnar nek bivši domobranski oficir. Pa se je našla druga skupina, ki je bila odločno mnenja, da med domobranci ni takega zajca, ki bi se ne upal podpisati. — Kar se navedb Franca Berga tiče (mimogrede: pravo ime Bergovo je uredništvu znano z zadnjega tabora DSPB v Argentini), pa je treba povedati, da so te navedbe na zadnjem taboru navzoče osebe odločno spodbile, češ da so neresnične. Z njihovimi navedbami se je Berg Franc zadovoljil. Te priče so tudi obljubile, da bodo za Vestnik podale tozadevne izjave. — V času Vašega vpisovanja v taborišču Spittal ob Dravi je taboriščna pisarna imela nalog, da ne sme registrirati nikogar, ki bi izjavil, da je bil domobranec. Če ste torej brez predhodnega opozorjenja povedali iz srca, da ste bili domobranec in je to kdo razen zapisovalca slišal, Vas slednji vsekakor ni mogel registrirati, ker so mu grozile posledice. Iz skušenj pa vem, da je prav gospod A. N. mnogim mnogim pomagal iz najtežjih situacij. — Urednik.

Cenjeni g. urednik!

Malo sem pozen z odgovorom na Vaš cenjeni dopis, v katerem me vprašujete za mnenje o „Vestniku“. Na splošno je zanimiv, vendar bi se dalo še izboljšati, posebno glede na stvarino med vojno. In pa premalo se piše. Morali bi preiti v protinapad, dokazati z njihovo lastno literaturo, kako sami sebe bijejo po zobeh. Razkrinkati vso zakulisno ljubimkanje z Italijani in Nemci od strani partizanov — obenem priznati lastne slabosti, izrezati gnojno rano, pa čeprav boli. Ali smo še premalo „demokratsko“ zrel? — Nesmiselno je danes pisanje, kot je n. pr. članek „Ali je bil nezogiben naš zlom leta 1941?, v katerem trdi avtor, da bi si jugoslovanska vojska spetla neminljivo slavo, ako bi se takrat spustila v ilegalno borbo!?!?

Poslušajmo drugo stran: V lističu „Glas Loške doline“, ki je izhajal v Ložu leta 1956-57 (ne vem, če še izhaja) opisuje bivši partizanski borec svoje spomine in med drugim pravi: „Ležali smo v grmovju, pod nami so se valile kolone laških vojakov. Po Loški dolini so gorele vasi, slišalo se je streljanje, padali so civili. Bili smo tiho, ako bi jih napadli, bi bilo po nas!!! („Tovariš“, pokazal si „junaštvo“!) Bilo nas je premalo!! (Veдел si, „hrabri borec“, takrat!)

J. Š

(Takrat so v Loški dolini pobili Italijani preko 200 ljudi. Op. ur.)

DRUŠTVENE NOVICE

Toronto. — Rdeča jeza. — Na splošno se javno mnenje obrača v našo korist. To se je pokazalo še posebej, ko je jugoslovanski zunanji minister Koča Popović prišel na zasedanje Združenih narodov. Na poti se je ustavil tudi v Ottawi. Protikomunistični Srbi so k ministrskemu predsedniku poslali delegacijo, s katero se je razgovarjal dve uri. dočim Popovića ni hotel sprejeti.

Za vse to so tovariši mirne vesti zagrozili voditelju delegacije, da ga bo „Matilda povohala“.

Nekaj dni pred božičem so komunisti vdrl v srbski dom in cerkev, kjer so razbili vse, kar se je dalo zdrobiti. Isto noč so vlomili tudi v hrvaško cerkev in jo onečastili. Najbolj so se znesli nad kipom pok. kardinala Stepinca, katerega so razbili na kosce.

Zdaj jih išče policija. Po nekaterih vesteh so se pri tem posebno odlikovali slovenski „portuzi“.

Poročevalec

Govor Mr. Diefenbakerja pri Združenih narodih. Na zasedanju ZN je imel predsednik kanadske vlade Mr. Diefenbaker zelo pomemben govor. V njem se je zavzel za vse narode pod komunistično tiranijo in pozval Hruščeva, naj tudi on da svojim satelitom pravico, da svobodno izberejo svoje vlade, kakor je to Anglija dovolila svojim kolonijam.

Poročevalec

Mera je bila polna. Na vse te dogodke je znani slovenski komunist Joe Šerjak, ki je predsednik Zveze

jugoslovanskih Kanadčanov (komunistična organizacija), hotel dati uradno klofuto vsem od kraja.

V svojem pismu torontskemu županu, Mr. Phillipsu, je trdil, da je divjaštvo jugoslovanskih nacionalistov na „Dan republike“ (poročilo je bilo objavljeno v številki 1/2) opomnil vsem Kanadčanom, kakšno škodo je naredil ministrski predsednik, ko je govoril o svobodi narodov Vzhodne Evrope. Tovariš Šerjak je obtožil ministrskega predsednika, da je s tem dal oporo in pomoč profašističnim elementom, ki so napadli jugoslovansko proslavo in zažgali jugoslovansko zastavo na torontskih ulicah.

Dolgo je že, kar so narodi Jugoslavije obračunali s temi elementi, zdaj pa iščejo, da spet začno s svojimi aktivnostmi v Kanadi.

Tovariš Šerjak je županu tudi svetoval, naj mestni svet uradno obsoja te skupine in podvzame ukrepe za kaznovanje tistih, ki so odgovorni za te izgrede. Prav tako je hotel, da se župan uradno opraviči Jugoslaviji.

Tako je pisal tov. Jože Šerjak.

Poročevalec

Župan odgovori v časopisu. Župan je med drugim takole odgovoril:

„Ne morem pomagati, toda prišel sem do spoznanja, da je Vaš glavni namen znesti se nad ministrskim predsednikom zaradi njegovega govora v Združenih narodih.“

Lahko trdim, da je predsednik vlade izrazil prepričanje večine Kanadčanov, razen nekaj komunistov in

njihovih simpatizerjev, ki so med nami.“

Dodal je tudi, da nima prav nobenega namena opravičevati se Jugoslaviji. Poročevalec

Buenos Aires. Družila Rigler je darovala namesto cvetja na grob materi g. Emila Cofa 300 pesov v invalidski fond DSPB.

ZDSPB iz Clevelanda je poslala društvu v Argentini, kot podporo za božične praznike 150 dolarjev. Znesek je bil razdeljen tukajšnjim invalidom, onemoglim biv. borcem in sirotam.

V invalidski fond so darovali:

Žitnik Mirko, Lanús	24.—
Pelan Franc, Lanús	25.—
Parme Franc, Lanús	4.—
Zaje Anton, Lanús	4.—
Draksler Jože, Lanús	4.—
Grohar Tine, Lanús	40.—
Rot Zdenko, Lanús	24.—
N. N., Morón	100.—
Dolenc Vencelj, San Justo .	500.—
Kosančič Bogdan, San Justo	500.—
N. N., Capital	100.—
Skupaj pesov ...	1.325.—

Vsem iskreni: Bog plačaj!

DSPB, Buenos Aires naproša biv. poverjenika za Munro in Florido, da se čimprej oglasi v pisarni na Ramón Falcónu ali pri društvenem gošpodarskem načelniku.

Policija razgnala titovsko veselico — v Kanadi. Kot vsako leto tako so tudi letos (1961) rdeči imeli svojo veselico na farmi znanega angleškega majorja William M. Jones-a, kateri ji je dal ime: „Belgrad Farms“, ali kakor tisto farmo imenujejo ljudje iz področja Jugoslavije: „Na Titovi farmi“. Major Jones je še vedno

navdušen titovski pristaš in kako ne, saj se vsako leto vozi na ogleda Titovine, letos je n. pr. bil tam z vso družino.

Ne zanima nas, kdo pot financira, ker sama farma le ni tako dobičkanosna, da bi se kdo lahko vozil gledat na uro v Evropo. Prav tako ni važno, če so morda pri tem prizadeti „ljudski“ žulji in končno za svobodo je treba žrtev in grda ne hvaležnost jugoslovanskih ljudskih mas bi res bila, če ne bi človeku, ki jih je praktično pomagal „osvoboditi“, pokazali nobene hvaležnosti.

Toda tovariši so imeli letos smolo. Za 20-letnico začetka komunistične revolucije v Jugoslaviji so se skrbno pripravljali tudi titovci v Kanadi, da jo primerno proslavijo. Celo major Jones se je predčasno vrnil z „uradnega“ obiska Titovine z letalom, da ja ne bo zamudil proslave na njegovi farmi. V Torontu, kjer je titovska centrala okrog tamošnjega konzulata, so delali dobro propagando. Pismena vabila so pošiljali celo bivšim domobrancem. Čudno pa je, da so druga mesta, ki so bližja Jonesovi farmi kot Toronto, popolnoma prezrli. Ali še nimajo organizacije, ali pa mislijo, da pri navadni raji ne bodo nič dosegli. Pa pustimo to zabavo njim in rajši pogledjmo na prireditev samo.

Človek, ki je bil na tisti veselici, mi je pripovedoval: „Šel sem tja, da bom videl kakega znanca in kakšno kikirjo (je še mladi fant). Poznám dosti ljudi, vendar sem bil presenečen, da ni bilo skoro nikogar, razen enega iz vaših vrst. Ustavil sem se ob njem... Steklenico je stiskal v roki, kakor da stiska izžeto limono, in jo pridno nagibal. „Kako to, da se ne bojijo, da bi prišla

policija, ko vsa stvar ni prijavljena in še točenje alkoholnih pijač?“ (V pokrajini Ontario je ob nedeljah prepovedano točenje alkoholnih pijač.) „Vejš, ta lahko dela, kar hoče. To je tisti major Jones, ki je bil med vojno pri naših v Jugoslaviji, tega smo mi čuvali...“ (Ta preprostež ni bil nikoli partizan, pač pa je imel srečo, da je v Vetrinju odnesel celo glavo, da ni končal kot njegov brat s strelom v tilnik v Kočevskem rogu.) Ni poteklo niti pet minut, že sta pridrvela na veselico dva policijska avtomobila. Preprostežu je steklenica avtomatično padla iz rok, prebledel je v obraz in izginil kot kafra.

Policija je takoj hotela vedeti, kakšna organizacija je izvedla prireditve. Toda trajalo je dolgo, da so dobili odgovor. Navzoči menda še niso obvladali najosnovnejše angleščine. Končno so se znašli vodilni (po nekaterih trditvah je bil navzoč tudi titovski konzul iz Toronta) in rekli, da so to ljudje, ki so se skupno borili proti nacizmu. Koliko je bilo na prireditvi tistih, ki so se borili v rdečih vrstah poleg Jonesa in konzula? So se li borili staronaseljenci, ki so se otepali vojaške (kanadske) suknje kot vrag križa? So se li borili tisti, katerih je večina prišla nedolgo iz Titovine kot ekonomski begunci po zaslugi politične emigracije in katoliške N. C. W. C.? Kje so se borili ti ljudje? Za materinimi krili. In vendar je bila velika večina navzočih prav iz vrst najnovejše emigracije in skoro vsi iz — Toronta.

O pogonu na titovsko veselico je takoj poročal radio. Lokalni (angleški) časopisi so se široko razpisali o dogodku. Zgodilo se je prvič, da so bili jugoslovanski komunisti v Kanadi označeni s pravim imenom.

Major Jones je podal svojo izjavo časopisju, v kateri je po komunistični metodi udaril po protikomunistih. Z njegovo izjavo vred so časopisi objavili izjavo predsednika srbskega protikomunističnega odbora g. Markovića, da ni nič novega, če se komunisti v Kanadi skrivajo pod drugim imenom. Jones je trdil, da je bil razgon veselice „brez smisla“. V časopisju so pisali, da bo proti organizatorjem uveljavljen sodni postopek.

Verjetno je vso zadevo še bolj razpihalo dejstvo, da je bil major Jones pogoreli kandidat za poslanca za okraj Lincoln (St. Catherines, Ont.) na listi CCF (socialistov), katera se je pozneje združila z organiziranim delavstvom v Novo demokratsko stranko. Kako bodo „novi demokrati“ vso stvar gledali, ko imajo med organiziranim delavstvom na tisoče bivših protikomunističnih borcev vseh narodnosti?

Komuniste ne boli toliko, da je bila njihova veselica po zaslugi protikomunistov (Srbov) razbita, pač pa jih peče dejstvo, da jim je bila maska potegnjena z obraza, da so bili svetu predstavljeni od svojih lastnih rojakov, da so rdeči misljonarji. Mi kanadski državljani bi svetovali oblastem, da vso tovarišljo naložijo na „Radnik“ in pošljejo tja, kamor spada. S. F.

Osebné novice

Nov šolski svet so izvolili Slovenci v Ramos Mejia. Sestavljajo ga Lazar Matija, Marolt Tone, Pergar Franc, Vesel Tone in Telič Vladimir.

Ing. Martin Črnugelj, doma iz Metlike, ki je lani diplomiral z najbolj-

šim uspehom na tehnični fakulteti drž. univerze v Sao Paulo, Brazil, je postal direktor Tehnične šole v Sao Paulo, na kateri istočasno poučuje elektroniko. Sedaj je dobil ponudbo za profesorja elektronike na univerzi Mackenzie, tudi v Sao Paulo, kjer že poučuje naš rojak Franc Stefan Košuta.

V novi odbor pevskega zboru Gallus so bili izvoljeni Nande Češarek, predsednik, Jernej Tomazin, podpredsednik, tajnica Vida Bedenčič, blagajnik Miha Gaser, arhivarja Franci Tomazin in Anka Savelli, gospodar Matjaž Maček. Nadzorni odbor: Ivan Rode in Jože Mavrič.

Društvo Slovencev, osrednja organizacija slov. naseljencev v Argentini, je imelo pred časom 15. redni občni zbor. Odslej naprej se društvo uradno imenuje „Zedinjena Slovenija“ in je kot tako priznано od arg. oblasti. Pri volitvah je bil izvoljen za predsednika dosež. predsednik prof. Lojze Horvat, v odbor pa naslednji: Brula Janez, Cuderman Vilko, dr. Debeljak Tine, Fink Božo, Grohar Nace, Jonke Jože, Jurčec Ruda, Keršič Rudolf, Kralj Janez, Kremžar Marko, Lužovec Janez, Magister Albin st., Majhen Aleksander, ing. Mozetič Albin, Orehar Anton, Pernišek Franc, Petriček Robert, Smersu Rudolf, Škulj Edi, Vivod Iva, Zupan Herman st., Žužek Lojze in Žužek Stane. Namestniki: Gaser Miha, Mehle Stanko, Bidovec Mara, Češarek Nande; nadzorni odbor: dr. Eiletz Leopold, Šonc Alojzij, Lobnik Franc. Razošišče: dr. Voršič Alojzij, dr. Logar Franc in dr. Celestin Jelenc.

Urednikov bunker

M. Z., Cleveland. — Za vso prejeto počsto iskrena hvala. Prosil pa bi, ako bi se tamkaj na severu potrudili in tekste prevedli v slovenščino, ker ni nujno, da bi urednik moral znati angleško odn. imeti vedno dovolj časa za prevajanje. — Kar se notice Flash etc. tiče, pa moram povedati, da je Vestnik o Walkerju že pisal (števil. 9, 1961, stran 244).

Andrej Majcen. Južni Vietnam.

Ne boste zamerili, g. misijonar, ako Vaše pismo dobesedno posredujem bralcem Vestnika. Takole se glasi: „Redno prejemam Vestnik, ki prinaša toliko člankov o tistih žalostnih časih in me nekateri, silno interesantni, kar po več dni zasledujejo v mislih. Lepo se Vam zahvaljujem. Ne vem, če mi kdo Vestnik plačuje; saj veste, da mi misijonarji nismo finančno na močnih nogah. Vendar pa tudi ne bi rad imel dolgov po svetu. Najlepše se Vam zanj zahvaljujem in Vam želim vesele praznike in srečno Novo leto, Vaš v S. J. vdanj A. M., misijonar.“ — Najprej — hvala za čestitke, potem prav lep pozdrav v kraje, ki danes preživljajo to, kar je naša Slovenija v letih 1941/45. Mi nismo imeli Ngo Ding Diema, tudi ne Amerikancev za vrati, pa bi zmagali, da se kolo svetovnih dogodkov ne bi prav takrat zavrtelo. Upajmo, da bo v južnem Vietnamu drugače. Oglasite se kdaj in nam popišite tamošnje razmere v sedanjem boju med Hočiminhom in družino Diem. — Od vseh fantov iskren pozdrav in mnogo mnogo uspehov!

ZBORNİK-KOLEDAR SVOBODNE SLOVENIJE ZA 1962

je najzanimivejša in najprezentativnejša knjiga slovenskih demokratičnih izseljencev v svetu.

Na 284 straneh velikega formata je razporejenih 5 poglavij, katerih vsako zase predstavlja samostojno knjigo.

RAZPRAVE IN DOKUMENTI. Dr. Milan Komar, I. A., dr. Jakob Hoptner, dr. Miha Krek, Martin Zekar, dr. Ignacij Lenček, dr. Pavel Krajnik, dr. Ludovik Puš, dr. Tine Debeljak so v tem poglavju nanizali vrsto ideoloških, zgodovinskih in dokumentarnih člankov. Nekateri dokumenti iz II. svetovne vojske so prvič objavljeni. Prav tako opis življenja slovenskih internancev v Dacha-u.

NAŠA BESEDA IN PESEM. Tu se vrstijo imena naših pisateljev in pesnikov: Lojze Novak, Vinko Beličič, Lev Detela, Ivan Korošec, Marijan Marolt, Zdravko Novak, Marijan Jakopič, Humbert Pribac, Vladimir Kos, Slavko Srebrnič, Milka Hartman.

NAŠIM MOŽEM V SPOMIN je posvečeno III. poglavje: A. M. Slomšku, Gregoriju Rožmanu, Antonu Korošču, Francu Kulovcu, Marku Natlačenu, Lambertu Ehrlichu, Ernestu Tomcu, Francu Gabrovšku, Marku Bajuku.

POGLED V DOMOVINO je naslednje poglavje, ki nam prikaže sedanjo upravno razdelitev Slovenije, versko in gospodarsko življenje ter življenje na ljubljanski univerzi pod komunističnim vodstvom.

LETOPIS je V. poglavje, ki nas popelje preko Avstralije, Evrope, Kanade, Severne in Južne Amerike v najrazličnejše predele sveta, kjer prebivajo slovenski izseljenci

Ta zbornik, ki je ponos slovenskim izseljencem, morete dobiti:

SEVERNA AMERIKA: League of CSA, 5733 Catalpa Ave, Brooklyn 27, N. Y.; Familia, 6116 Glass Ave, Cleveland 3, Ohio; Jakob žakelj, 1133 E. 72 Street, Cleveland 3, Ohio; Stanko Masič, 1935 W. 22nd Place, Chicago 8, Ill.

KANADA: Slovenska pisarna — Slo-Can Centre, 618 Manning Ave, Toronto 4, Ontario.

ANGLIJA: Slovenska pisarna, 62 Offley Road, London, S. W. 9.

FRANCIJA: Rev. Nace Čretnik, 4 Rue Saint Fargeau, Paris XX.
Cena 3 dolarje in pol.

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830
22-I-1962

Propiedad Intelectual
Nº 700070
Ramón Falcón 4158 Bs. As.